ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ · ԹԻՒ 25—74

24 ՅՈՒՆԻՍ 1853

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ԱՕԳՈՒՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Տարեկան գիւնէ մայրաքաղաքիս համար 100 ղուշ
» » դուրսերուն » 120 »
Վեցամսեայ » մայրաքաղաքիս » 55 »
» » դուրսերուն » 65 »
Մէկ ծանուցումը տողին 40 փարայ է։
Սորագրութիւնները կանխիկ են։
Սորագրութիւնները ամէն ամսոյ 1 ին և 16 ին կը սկսին։

Դուրս երթալիք լրագիրներուն համար ծախքը մեր վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն, խմբագրին պիտի ուղղուի. և ասոնց համար ծախքը իրեն կողմէն վճարւ է։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Տեսչութեան պաշտօնէին Հայոց Պատրիարքարանն այցելութեան երթալը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աւստրիոյ և Բրուսիոյ տերութեանց միջնորդութիւնն ընդունուած ըլլալու խօսք։ — Եաշէն և Պուքրէշէն գրուած լուրեր։ — Կալացէն գրուած լուրեր։ — Եւրոպական լրագիրներուն կարծիքը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԶԳԻԼԻԱ։ Արեւելքի խնդրոյն վրայօք արտաքին գործոց պաշտօնէին տուած տեղեկութիւնները։ — Հանովէրի թագաւորին Լոնտրա հասնիլը։ — Նաւական պատրաստութիւնք։

ԳԱՍԼԻԱ։ Բ. Դրան դեսպանին կայսեր հետ առնչութիւնը։ — Բանտարկութիւնք։ Բէօ լրագրին մէկ յօդուածը։ — Սիէէլ լրագրին մէկ յօդուածը։ — Նաւական պատրաստութիւնք։

ԱՒՍՏՐԻԱ։ Կայսեր ճանապարհորդութեանը վրայօք խօսքեր։ — Վիէննայէն գրուած լուր մը։ — Պավիերայի թագաւորին Վիէննա հասնելը։

ՐՈՒՍԻԱ։ Արեւելքի խնդրոյն վրայօք Ռուսիոյ տերութեան տրուած պատասխանը։

ՀԵԼԼԱԴԵՏԻԱ։ Աւստրիոյ հետ հաշտութեան խօսք։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ։ Ամէնքէն գրուած լուրեր։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ։ Լեհաց սահմաններէն գրուած լուր մը։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Սկզբունք սեղանաւորութեան։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Մօրքի և ընչացքի վրայ խմաստասիրական և պատմական տեղեկութիւն։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Յամանակէ մը 'ի վեր Տաճկաց սորին կարգի Ժողովրդեան մէջ՝ ազգերնուս վրայով խելք մը անհիմն խօսքեր կը պատրոտին, որոնք երբեմն սպառնալիքներու և մանր մունր անկարգութիւններու առիթ կուտան։

Ուրախութեամբ կը ծանուցանենք, որ կայսերական բարեխնամ կառավարութիւնը՝ ասոնց առաջքը առնելու հարկաւոր եղած միջոցները անօրինեց. և կիրակի օրը յատկապէս տեսչութեան պաշտօնեայ Վսեմափայլ Խայրէտտին փաշան Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք հօր այցելելէ երթալով, Բ. Դրան ըրած գովելի անօրէնութիւնը անոր յայտնեց յանդգնութիւն սրտի բարեմիտ հասարակութեան ազգիս։ Կայսերական կառավարութեան այս արդարասիրական գործը՝ անշուշտ նոր ապացոյց մը կը համարուի ազգերնուս վրայ ունեցած յատուկ խնամքը, որուն համար պարտաւոր ենք միշտ աղօթող ըլլալու մեր Օրհնեալ Ինքնակալին անդին կենաց երկարութեանը համար։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թէպէտ և կը հաստատեն, թէ Ռուսաց տերութիւնը Աւստրիոյ և Բրուսիոյ միջնորդութիւնը ընդուներ է, և հետեւաբար պատերազմական պատրաստութիւնները դադարեցնելուն յոյս կայ, այսու ամենայնիւ Եւրոպական լրագիրներուն մէջ դրուածները և առնուած վերջին լուրերը կը շարունակենք լրագրոյս մէջ հրատարակել։

Յունիս 12/24 թուով Եաշէն և 26 թուով Պուքրէշէն գրուած նամակները կը ծանուցանեն, որ Ռուսաց զօրքերուն Մոլտաւիա և Վալաքիա մտնելը անհրաժարելի կ'երևայ։ Այսու ամենայնիւ, յիշեալ երկիրներուն մէջ կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ, թէպէտ և Ռուսաց գործակալները հոն կը վիստան։ Տարակոյս չի կայ, որ կուսակալներուն անդուլ հրաւիրութիւնը և բնակչաց բարեմտութիւնը Ռուսաց ամեն ջանքերը անօգուտ կ'ընեն, և Պալթա Լիմանի դաշնադրութիւնը անգործ կը մնայ։

Նոյն երկիրներէն առնուած ուրիշ նամակները կը ծանուցանեն, թէ Պէսարապիայի մէջ Ռուսաց զօրքերը շատ գէշ վիճակի մէջ են։ Իրենց պէտք եղածը չունին, թիֆօ հիւանդութիւնը զիրենք կը ջարդէ, և կ'աւելցնեն, թէ փախչողներն ալ պակաս չեն։

Կը հաստատեն, թէ Հայաստանի սահմանագլուխներուն վրայ գտնուած Ռուսի զօրքերուն վիճակն ալ ասկէց աղէկ չէ։

— Կալացէն յունիս 12/24 թուով հետեւեալը կը գրեն։

« Կը փութամ ձեզի ծանուցանելու, որ հոս սոսայգ լուր առնուեցաւ թէ բաղմաթիւ Օսմանեան կանոնաւոր զօրաց գունդեր և շատ ալ թնդանօթներ Շումլու հասեր են։ Կ'ըսեն, թէ այս զօրքերը անմիջապէս Խաքչա պիտի երթան։

« Ռուսաց նամակատուներուն սատիկ զգուշութեանցը հակառակ Պէսարապիայէն առած նամակներնիս կը ծանուցանեն, թէ Նիկողայոս կայսրը Ս. Բեդրսպուրկէն Նիքօլայէֆ նաւահանգիստը եկեր է, որ Օրէսայէն 15 կամ 16 փարսախ (սուրհանդակի) հեռու Պուկ գետին բերանը քաղաք մըն է, և Իրութ գետին երեքքը գտնուած 48000 զօրաց սպարապետ Տօխթէմպերկ զօրապետը Հուշիի մէջ հաստատեր է իւր բանակին կեդրոնը։ Կայսեր Նիքօլայէֆ գալը մեզի կարծել կուտայ, թէ իւր նաւատորմիղին վրայ մեծ վստահութիւն ունի, որուն ամեն կերպով ունեցած քիչ յարգը բոլոր աշխարհի ծանօթ է։

« Խօսք մը կը պտըտի, թէ Տօխթէնպերկ զօրապետը իւր զօրքերը Իրութէն Լիովա, Թուլչա և Աքուլենա անցուցեր է Մոլտաւիա մտնալու համար, բայց կրնամ ձեզ ապահովցնել որ այս լուրը բոլորովին սուտ է։ Ասոր պատճառը անէ, որ Տօխթէնպերկ զօրապետը Վալաքիայի և Մոլտաւիայի իշխաններուն ծանուցեր էր, թէ Ռուսաց զօրքերը Իրութ գետը պիտի անցնին Դանուբեան իշխանութեանց երկիրները մտնալու համար. բայց այս անգամ խաղաղութեամբ ներս պիտի մտնան. բնակիչները ամենեւին նեղութիւն չի պիտի կրեն. բանակին համար ինչ որ առնուի կանխիկ պիտի վճարուի. զօրաց պատուէր պիտի տըրուի, որ երկրին բնակիչներուն ընչիցը, պատուոյն և խաղաղութեանը բընաւ չի դպչին։ Ընչուշտ չէք տարակուսիր, որ այս խոստմունքներուն մարդ չի հաւատար։ Ամեն մարդ գիտէ ասոնց ինչ ըլլալը և խաղախները աղէկ կը ճանչնան։ »

— Յունիս 15 և 16 ին անգղիական լրագիրները ընդհանրապէս աւելի կը ծանուցանեն, որ Ռուսիոյ զօրքերուն Մոլտաւիա մտնելը անհրաժարելի կ'երևայ։ Այսու ամենայնիւ, յիշեալ երկիրներուն մէջ կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ, թէպէտ և Ռուսաց գործակալները հոն կը վիստան։ Տարակոյս չի կայ, որ կուսակալներուն անդուլ հրաւիրութիւնը և բնակչաց բարեմտութիւնը Ռուսաց ամեն ջանքերը անօգուտ կ'ընեն, և Պալթա Լիմանի դաշնադրութիւնը անգործ կը մնայ։

Նոյն երկիրներէն առնուած ուրիշ նամակները կը ծանուցանեն, թէ Պէսարապիայի մէջ Ռուսաց զօրքերը շատ գէշ վիճակի մէջ են։ Իրենց պէտք եղածը չունին, թիֆօ հիւանդութիւնը զիրենք կը ջարդէ, և կ'աւելցնեն, թէ փախչողներն ալ պակաս չեն։

Կը հաստատեն, թէ Հայաստանի սահմանագլուխներուն վրայ գտնուած Ռուսի զօրքերուն վիճակն ալ ասկէց աղէկ չէ։

— Կալացէն յունիս 12/24 թուով հետեւեալը կը գրեն։

« Կը փութամ ձեզի ծանուցանելու, որ հոս սոսայգ լուր առնուեցաւ թէ բաղմաթիւ Օսմանեան կանոնաւոր զօրաց գունդեր և շատ ալ թնդանօթներ Շումլու հասեր են։ Կ'ըսեն, թէ այս զօրքերը անմիջապէս Խաքչա պիտի երթան։

« Ռուսաց նամակատուներուն սատիկ զգուշութեանցը հակառակ Պէսարապիայէն առած նամակներնիս կը ծանուցանեն, թէ Նիկողայոս կայսրը Ս. Բեդրսպուրկէն Նիքօլայէֆ նաւահանգիստը եկեր է, որ Օրէսայէն 15 կամ 16 փարսախ (սուրհանդակի) հեռու Պուկ գետին բերանը քաղաք մըն է, և Իրութ գետին երեքքը գտնուած 48000 զօրաց սպարապետ Տօխթէմպերկ զօրապետը Հուշիի մէջ հաստատեր է իւր բանակին կեդրոնը։ Կայսեր Նիքօլայէֆ գալը մեզի կարծել կուտայ, թէ իւր նաւատորմիղին վրայ մեծ վստահութիւն ունի, որուն ամեն կերպով ունեցած քիչ յարգը բոլոր աշխարհի ծանօթ է։

« Խօսք մը կը պտըտի, թէ Տօխթէնպերկ զօրապետը իւր զօրքերը Իրութէն Լիովա, Թուլչա և Աքուլենա անցուցեր է Մոլտաւիա մտնալու համար, բայց կրնամ ձեզ ապահովցնել որ այս լուրը բոլորովին սուտ է։ Ասոր պատճառը անէ, որ Տօխթէնպերկ զօրապետը Վալաքիայի և Մոլտաւիայի իշխաններուն ծանուցեր էր, թէ Ռուսաց զօրքերը Իրութ գետը պիտի անցնին Դանուբեան իշխանութեանց երկիրները մտնալու համար. բայց այս անգամ խաղաղութեամբ ներս պիտի մտնան. բնակիչները ամենեւին նեղութիւն չի պիտի կրեն. բանակին համար ինչ որ առնուի կանխիկ պիտի

« Խնդիրը աշխարհիս խաղաղութեան շահուցը վրայ է. ուստի Ռուսիոյ կայսրը շատ խնամուցուցեր է որ կարծեց, թէ այս գործոյն մէջ Անգղիա հաստատամտութիւն և որոշումի չի կրնար ունենալ։ Անգղիոյ Ժողովրդեան կարծիքը երբեք ասանկ բացայայտ կերպով չէր խնդրած իւր կառավարութենէն, որ Արեւելքի գործերուն մէջ անդրդուելի հաստատամտութիւն բանեցնէ։ Թէ որ դեռ քիչ մը վարանումնք կը տեսնուի կողմակցութեան ոգիէ պատճառեալ, թնդանօթի առաջին հարուածէն ան ալ կ'անհետանայ։ »

ԹՈՅՄՂ ՅՈՒՆԻՍ 15

« Արդէն յայտնի է հոս և մենք ալ լրագրիս մէջ ծանուցեր ենք, որ Նիկողայոս կայսրը Մենշէքոֆ իշխանին առաջնորդութիւնները վերստին Կ. Պոլիս խրկելը Եւրոպայի տերութեանց իմացնելու համար գրած նամակներուն մէջ միանգամայն ըսեր էր թէ Դանուբեան դաշտերը զօրք պիտի խրկէ առանց Օսմանեան կայսերութիւնը կործանելու կամ անոր հետ պատերազմ ընելու դիտաւորութեան։ Բայց քանի մը շաբաթէ 'ի վեր անցած անցքերուն նայելով, այս յայտարարութիւնը լեղուի ճարտարութիւն մը կրնայ համարուիլ, որով քաղաքականութիւնը ամենէն բուռն գործերուն մեղմ կերպարանք մը կուտայ։ Դանուբեան իշխանութեանց մէջ զօրք խրկելը հարկաւ և ստուգիւ պատերազմի նշան մը չէ։

« Մենք ըսինք, թէ այժմեան պարագաներուն մէջ Ռուսաց զօրքերուն յիշեալ երկիրները մտնալը պատերազմի սկզբնաւորութիւն համարելը քաղաքագիտութիւն չէ, և աւելի աղէկ կ'ըլլայ Տաճկաստանի զօրութիւնը Դանուբի եռեւը ամփոփել։ Ռուսաց բանակին պատրաստութիւնները որչափ մեծ ըլլան, այս մեծ դէտէն անցնելը՝ թէ քաղաքական և թէ զինուորական նկատմամբ, դժուարին և վտանգաւոր գործ մըն է։ Զինք տարակուսիր որ այս բանը չի կատարուած՝ նոր խօսակցութիւններ կ'ըլլան տերուցն մէջ։

« Դանուբեան իշխանութեանց մէջ Ռուսաց զօրքերուն մտնելը վճռական միջոց մը չէ, անոր համար որ վտանգ կամ դժուարութիւն չի յուցներ։ Յիշեալ երկիրներուն բնակիչները՝ քանի մը անդամ Ռուսաց զօրքերուն իրենց երկիրը մտնելը տեսնելու դժբաղդութիւնը ունեցան։ Հաղիւ երկու տարի կայ, որ Ռուսաց զօրքերը այն երկիրներէն դուրս ելան՝ բնակչաց հոգին հանելէն և իրենց ծախսերը փոխարէն 600,000 լիրա առնելէն ետեւ։ Բայց Ռուսաց հոն մտնելը ոչ Տաճկաստանը կը պարտաւորէ, ոչ անոր շահուցը վնաս ունի և ոչ ալ Ռուսաց կայսեր ձեռքը աւելի միջոց մը կուտայ Մենշէքոֆ իշխանին պահանջած շնորհումները ստանալու։ Թէ որ Ռուսիոյ տերութիւնը կուզէ, ինչպէս որ ծանոյց Արեւելեան եկեղեցւոյն վրայօք Մենշէքոֆ իշխանին ծանուցագրերուն մէջ պարունակեալ պայմանները անպատճառ Տաճկաստանի ընդունել տալ յայտնի է, որ Դանուբեան երկիրները մտնելէն ետեւ իւր առաջարկութիւնները պիտի կրկնէ և նոր քայլափոխ մը պիտի ընէ դէպի յառաջ, բայց մինչեւ այն ժամանակը անհնար չէ հնարք մը ստանալ կամ դատաւոր մը գտնել։ Ոչ միայն կը կարծենք, որ ըսածնիս հնարաւոր է, այլ և չենք տարակուսիր որ ասանկ պիտի ըլլայ։ Բայց այս միջոցին մեծ սխալմունք մըն է հաւատալը, թէ միջնորդութիւն մը ընդունուեր է, երբոր Ռուսիա ծանուցագիր մը կը ներկայացնէ, կարծելով, որ Բ. Դուռը անոր պիտի զլխանի։

« Իրաց այս վիճակին մէջ՝ թէ և անհնար չէ դեսպանական խօսակցութիւններ ընել Տաճկաստանի քրիստոնեաներուն Ռուսաց լուծէն ազատելու համար։ Արեւմտեան տերութիւնները հանդարտութիւն բայց խոհեմութեամբ կը պատրաստուին ապագայ դիպուածներու դէմ։ Արդէն մեր ծովային ուժերէն կ'իմանանք, որ Սիցիլիոյի մէջ պատերազմական պատրաստակաւոր նաւերէ բաղկացեալ նաւատորմ մը կազմուեր և Տրնս կամ Եարմութի ծոցը երթալու վրայ է եղեր։ Կրնանք յաւելցնել, որ Բօրիի ծովակալին նաւատորմէն ալ մնացեր վերադարձողներ հետ պիտի միանայ, ըստ որում Պանդէ շոգենաւավարիչեալ ծովակալին խրկուած պատուէրները՝ իրեն կը հրամայեն չէ թէ Միջերկրական ծովը երթալ և Տնտաս ծովակալին նաւատորմին հետ միանալ, այլ ընդհակառակն Անգղիա դալ։ Անգղիոյ և Գաղղիոյ Միջերկրական ծովու նաւատորմիղները բաւականէն աւելի են ամեն դիպուածներու դէմ դնելու համար. բայց թէ որ դիպուածով ծովային պատերազմ մը բացուելու ըլլայ, հարկ կ'ըլլայ, որ Անգղիոյ ծովակալութիւնը Ռուսաց Պալթիկ ծովու նաւատորմիղին վրայ հսկէ, որուն զօրութիւնը Սեւ ծովու նաւատորմիղին հաւասար է, և այս անցքը գոցէ Ռուսաց կայսերութեան դէմ։ »

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻԱ։ Յունիս 13 ին Լորտերուն խորհրդարանին մէջ Բլանթիքարտ մար-

քիզը արտաքին գործոց պաշտօնեայ Լորտ Պալֆէնտրնին հարցուց, թէ անգլիական և գաղղիական նաւատորմիղներուն Դարդանել երթալը և Անգղիոյ ու Գաղղիոյ դեսպաններուն հրամանին հնազանդելու համար իրենց պատուէր խրկուած ըլլալը ստոյգ է, ինչպէս որ կը ծանուցանէ գաղղիական Մենիթոր լրագիրը։ «Այս լուրը, ըսաւ, մեծ բերկրութեամբ կարդացի, և թէ որ իրաւ է նէ՝ պատերազմը ինձի անհնար կ'երեւայ։» Լորտ Պալֆէնտրնը պատասխանեց, թէ «Մենիթոր»ին տուած լուրը բոլորովին ստոյգ է։ Երբոր Մէնշիքոֆ իշխանին մեկնելուն լուրը հոս հասաւ, և երբոր լսեցինք, որ անոր մեկնիլը սպառնական կերպով եղած էր, Վ. Թագուհւոյն կառավարութիւնը արժան դատեց հրաման և իշխանութիւն խրկելու Լորտ Սըթրաթֆօրտին, որ պէտք եղած ատեն Տընտաս ծովապետին նաւատորմիղը Կ. Պոլիս կանչէ, և հրաման խրկեց Տնտաս ծովապետին ալ, որ Դարդանել երթայ և Լորտ Սթրաթֆօրտին հրամաններուն սպասէ։ Այս տնօրէնութիւը գաղղիական կառավարութիւ հետ համաձայնութեամբ 'ի գործ դրուեցաւ, որուն հետ բոլոր այս գործին մէջ սերտ միաբանութեամբ վարուեցանք։ Երկու տէրութեանց դեսպաններուն և ծովապետներուն ալ մի և նոյն պատուէրները խրկուեցան։ Կը յուսացուի որ այս գգուշութեան միջոցներէն աւելի անդին անցնելու պէտք չի մնար, որոնք անշուշտ Արեւելքի խնդրոյն խաղաղութեամբ լուծուելուն շատ պիտի նպաստեն։»

Լորտ Ռ՚օն Ճըսըլ ալ հասարակաց խորհրդարանին մէջ նոյն խօսքերը ըրաւ։

— Հանովերի թագաւորն ու թագուհին ամսոյս 18 ին Լոնտրա հասան։

— Բօրթմութէն յունիս 12 թըւով Մէրնինկ Բօմ լրագրին կը գրեն։

Արեւելքի գործերուն վիճակը մեր նաւահանգստին մէջ կ'զգացուի, ուր մեծ փութով կ'աշխատին նաւախումբ մը կազմելու, որ Պալթիկ ծովը երթալու սահմանուած է՝ կ'ըսեն, եթէ պատերազմ բացուելու ըլլայ։

ԳԱՂԼԻԱ։ Բ. Դրան դեսպան Վսեմափայլ Էլչի Լոտին փաշան յունիս 18 ին Սէն-Բլուի պալատը գացեր և Վ. Նաբօլէոն կայսեր հետ առանձին տեսութիւն ըներ է։

— Փարիզի մէջ այս օրերս նորէն բազմաթիւ մարդիկ բանտարկուեցան, որ գլխաւորապէս հասարակապետութեան կուսակից կը կարծուին։ Ոմանք կըսեն թէ կայսեր կենացը դէմ դաւադրութիւն մը երեւան ելեր է, ոմանք ալ թէ՝ գաղտնի ընկերութիւն մը եղած ըլլայ։

— Ռէ՝ լրագիրը յունիս 13 թըւով հետեւեալ լուրը կուտայ։

«Ռուսայ տէրութեան առժամանակեայ կերպով Դանուբեան գաւառները զօրք մտցնել ուզելուն լուրը այսօր բոլորովին հաստատուեցաւ։

Այս բանը պաշտօնական կերպով Գաղղիոյ կառավարութեան ծանուցուեցաւ։ Նոյն ծանուցումը Աւստրիոյ կառավարութեան ալ եղաւ Պ. Մայէնտորֆի ձեռօք, և անշուշտ միւս տէրութեանց մայրաքաղաքներուն մէջ ալ Նիկողայոս կայսեր դեսպանները նոյնը ըրին։ Ռուսայ զօրքերը Դանուբեան գաւառները մտնելուն պէս դեսպանական խօսակցութիւնները պիտի կրնան սկսիլ։»

— Ռուսիոյ արդարութեան պաշտօնեայ Բանին կոմսին Փարիզ երթալուն վրայ, Սիէ՝ լրագրին մէջ հետեւեալը կը կարդանք։

«Ստոյգ կ'երեւի, որ Բանին կոմսը Ռուսայ կառավարութեան կողմէն պաշտօնական գործով մը եկած չէ Փարիզ, այլ առանձին գործերու համար է։ Այսու ամենայնիւ, քիչ մը եւեղեկ պարզամիտ ըլլալու է մէկ մարդ մը, որ հաւատայ թէ Բանին կոմսին պէս քաղաքական երեւելի մարդ մը՝ Մէնշիքոֆ իշխանին դեսպանութեանը անյաջողութենէն ետքը, Բեդրսպուրկէն Փարիզ գայ, ու Նիկողայոս կայսեր կողմէն զրուցելիք կամ զրուցել տալիք խօսք մը չունենայ։ Մենք խիստ ստոյգ աղբիւրէ իմացած կրնանք համարուիլ որ Բանին կոմսը՝ Ռուսիոյ տէրութիւ խաղաղական դիտաւորութիւններ ունենալը հասկցնելու մտօք ծանուցագիր մը առաւ Գաղղիոյ կառավարութեան։»

— Պրէսթի նաւահանգստին մէջ պատերազմական նաւեր կը պատրաստուին հիւսիսային նաւախումբ մը կազմելու համար։

ԱՒՍՏՐԻԱ։ Վիէննայէն յունիս 10 թըւով կը գրեն։

«Վ. Կայսեր Մինչեւ, Վենետիկ, Դալմատիա և Խրուաթիստան ընելիք ճանապարհորդութիւնը ամսոյս 20 ին մնաց, բայց հաւանական է, որ մինչև Արեւելքի խնդրոյն խաղաղութեամբ լուծուելուն վրայօք ստոյգ լուր մը չառնէ, ճանապարհորդութիւն չըներ։

«Բէգրսպուրկէն առնուած վերջին լուրերը իբրև ստոյգ կը ծանուցանեն, թէ Նիկողայոս կայսրը Ռուսատանի հարաւային երկիրները ճանապարհորդելու ամենեւին միտք չունի և Բ. Դրան հետ դեսպանական խօսակցութիւնները ծանուցագրի միջոցաւ նորէն հաստատուեցան։ Ինչ և իցէ, Աւստրիոյ կառավարութիւնը մեծ ջանք կ'ընէ Ռուսիան և Բ. Դուռը մէկ մէկու հետ հաշտեցնելու, որուն պատճառը ամեն մարդ աղէկ գիտէ. ըստ որում ամեն տէրութիւններէն աւելի Աւստրիա պարտաւորեալ է խաղաղութիւնը հաստատ պահելու, որ Արեւելքի մէջ իւր ազդեցութիւնը չի կորսնցնէ։ Այս միջոցին Աւստրիոյ և Ռուսիոյ կառավարութեանց մէջ կարեւոր խօսակցութիւններ կ'ըլլան, որոնց արդիւնքը խիստ մեծ կրնայ ըլլալ։»

— Վիէննայէն յունիս 8 թըւով հետեւեալը կը գրեն Լաւբէնպերկի Ռեպրէզանտան լրագրին։

«Ոսմանեսով զօրապետը երէկ Իրիկուն հոս հասաւ։ Անտարակոյս Ռուսիոյ և Բ. Դրան մէջ պատահած դժուութեան վերաբերեալ պատուէրներ բերաւ Ռուսիոյ դեսպան Պ. Մայէնտորֆին։ Այսօր Պ. Մայէնտորֆ Վ. Կայսեր ներկայացաւ և Ռուսայ կայսեր կողմէն ինքնագիր նամակ մը տուաւ Ն. Վեհափառութեան։

«Պ. Մայէնտորֆ խիստ խաղաղական հաւատիքներ տուաւ մեր կառավարութեանը վերոյիշեալ գժտութիւնը վրայօք։ Կը յուսացուի նաեւ, որ Ռուսիա այս գործը դեսպանական ճամբով պիտի լմնցնէ։ Ռուսայ զօրքերը միայն այն ժամանակը Դրուն դեմը պիտի անցնին, երբոր Օսմանեան Դուռը՝ հաստատեալ դաշնադրութեանց հակառակ՝ օտար տէրուն մը նաւերը Դարդանելէն ներս մտցընէ։»

— Պաւիէրիայի Վ. Թագաւորը ամսոյս 12 ին Վիէննա հասաւ։

ԲՐՈՒՍԻԱ։ Պէռլինէն յունիս 14 թըւով Բոլոնիայի Կոչէ՝ լրագրին կը գրեն։

«Ռուսիոյ կառավարութիւնը՝ Արեւելքի Խնդրոյն վրայօք մեր կառավարութեան միտքը իմանալ ուզելով, այնպիսի պատասխան մը առեր է, կ'ըսեն, որ իր փափաքին համեմատ չէ եղեր, և Ռուսիոյ կառավարութիւնը այնպիսի անկախ դիրքի մը մէջ կը դնէ, որ զանազան կողմանէ չէր յուսացուեր, այս երկու տէրութեանց մէջ քանի մը տարիէ 'ի վեր գտնուած յարաբերութեանց նայելով։»

ՀԵԼՈՒԵՏԻԱ։ Ռէնովայի Ժուռնալ լրագրին նայելով՝ Հելուետիոյ և Աւստրիոյ կառավարութեանց մէջ ծագած գժտութիւնը Գաղղիոյ բարեկամական միջնորդութեամբը բոլորովին լմնցածի պէս է, թէ որ Միլանի մէջ յունիս 11 ին Թէսէնցի փախստականներուն գրգռութեամբը պատահած խռովութիւնը՝ ինչպէս որ կ'ըսեն, արգելք մը չըլլայ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ։ Էհհաստանի սահմաններէն Իքսքիայի Կոչէ՝ լրագրին կը գրեն։

«Ռուսաստանէն և Էհհաստանէն եկող ամեն ճանապարհորդները կը հաստատեն, թէ հոն ընդհանրապէս ամենուն կարծիքն է, որ Տաճկաստանի հետ ծագած վէճը միայն պատերազմով կրնայ լմննալ. և կայսեր ազգու բնաւորութիւնը, զօրայ պատերազմասիրութիւնը և Տաճկաստանի դէմ բոլոր Ռուսիոյ մէջ տիրած թշնամական հոգին այս կարծիքը ճշմալ տուութեան փոխելու երեւոյթ կը ցուցնեն։»

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ։ Աթէնքէն յունիս 15 թըւով հետեւեալ լուրերը կուտան։

«Հելլենական կառավարութիւնը և առ հասարակ իր հպատակները, որ Օսմանեան կայսերութեան վրայ յարձակելու երազ կը տեսնէին, Անգղիոյ դեսպանին խրկած ազգու և սպառնալից ծանուցագրին շնորհիւը՝ (որն որ նախընթաց թըւով ծանուցինք) իրենց գաղափարը քիչ մը շտկեցին և առջի չափ Ռուսներուն ջերմ կուսակից չեն երեւիր։

Հելլենացի ապստամբ՝ Աթէնքի մէջ Բ. Դրան դեսպանը նախատելու յանդգնելով՝ բանս դրուեցաւ. բայց ասկէց ուրիշ հատուցում մը դեռ չեղաւ, պատճառանօք՝ թէ յիշեալ յանդուգն ապստամբը զինուորական տեղին յանձնուած ըլլալով, յիշեալ տեղանը զանիկա պատժելու իրաւունք մը չէ գտեր։»

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պրուսայի վիճակին բարեխնամ առաջնորդ Գերապատիւ Տ. Գէորգ աբեպիսկոպոսը, որ ազգային բարեկարգութեանց վերաբերեալ գործերու պատճառաւ յատուկ հրաւիրանօք մայրաքաղաքս եկած էր, շաբաթ օրը վերոյիշեալ իւր վիճակը դարձաւ։

Երէկ Պրուսայէն լուր առինք, որ Գերապատիւ առաջնորդը նոյն օրը իրիկուան դէմ Մուտանիա հասեր է յաջողութեամբ. ուր Պրուսայի երեւելի Հայազգիներէն քառասունի չափ անձինք և բարձրապատիւ կուսակալին կողմէն յատկապէս խրկուած զինուորներ ուրդէն կ'սպասէին։ Նոյն միջոցին տեղւոյն բնակիչներէն Պ. Լուքաքի անուն երեւելի յոյն վաճառական մը Սրբազան առաջնորդը դիմաւորելով

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Գաղղիոյ մէջ Ե. դարէն մինչև ԺԹ. դարը մօրուքին և ընչայքին գլխուն եկած յաջող և անյաջող դիպուածներուն պատմութիւնը։

ՄԱՍՆ Բ.

Հինգերորդ դարուն սկիզբը երբոր Կլոդիոն՝ մականունեալն Բաղմահեր (սաչը) Գաղղիա մտաւ, իր դրօշակին ետեւէն գացող գաղղիացւոց երեսը սափրուած էր, միայն վերին շրթունք նուն վրայ քանի մը թել մազ կ'երեւնար։

Այն ատենը՝ ընչայքներուն (պըյքք) տիրած ժամանակներէ։

Այս ընչայքները Սիդոան պատմագրին վկայութեանը նայելով բարակ ու պզտիկ էին։

Արդեօք կը նմանէին այն ցանցառ (սէյրէք) ու երկար մազերուն, որոնց այնքան նախանձախնդիր են Մինէացիք (Չինցիները)՝ արդեօք կը նմանէին այն կարճ ու ետին դարձուած ընչայքներուն որ մեր օրովը կը տեսնուին. ափսոս, որ այս ամենահաբկաւոր տեղեկութիւնը չեմ կրնար տալ ընթերցողիս։

Բայց հիմակու ժամանակներս՝ ինչպէս որ ծառը իր պտուղէն ու ամեն ազգ իր լեզուէն կը որոշուին, այն ատեններն ալ՝ Գաղղիացիք միայն իրենց ընչայքներուն նայելով՝ ուրիշ ամեն ազգաց մէջ կը որոշուէին։

Գոթացւոց Թէոտորիկ Թագաւորին կենդանագրին նայելով, գոթացի մօրուքները բնաւ նմանութիւն չունէին այն ժամանակի Գաղղիացւոց մօրուքներուն։

Թէոտորիկին ունեցած բոլոր մօրուքը՝ հիմակուան Եւրոպացւոց ծնօտնուն վրայ ձգած այն փունջերն էին, որոնց ֆաֆոֆ կըսեն։ Այս Թագաւորը ստվորութիւն ըներ էր, ամեն օր իր ընչացքը սափրելու և մէկ արթուն սափրիչ մը՝ ամեն օր մանրախոյզ հոգողութեամբ խլել կուտար բոլոր այն մազերը՝ որ երեսին ուրիշ կողմերը կը բուսնէին։

Արդեօք որչափ տեւեց ընչայքներուն իշխանութիւնը՝ պատմութիւնը ասիկայ չի գիտցներ։ Բայց Շ. իլտերիկ Թագաւորին կինքոյն նայելով (որ քրիստոսի 480 թուականին գտնուեցաւ Թուռնէ քաղաքին մէջ), կրնանք մակաբերել, որ այս իշխանին օրովը ընչայքներուն մօտան անցեր էր գոնէ Թագաւորներուն համար։

Պալատի մէջ մօրուք կրելու սովորութիւնը Կլովիս սահմանեց։

Կլովիս ինք կարճ մօրուք կը կրէր, քունքերէն (շագագ) զատուած ու հետը ընչայքով։ Այսր մօրուքը տեղի տուաւ հետագայ անցքին, որուն յիշատակը պահուած է. ինչու որ, այն պատերազմասէր Թագաւորին փառաւոր յաղթութեան մը պատճառ եղաւ։

Կլովիս՝ Վ. խիզոմներուն Ալարիկ Թագաւորին (որուն նիզակակցութեանը կը ցանկար) դեսպաններ խրկեց, որ գայ իր մօրուքին դպչի. ըստ որում այն ժամանակի նիզակակցութիւնները միայն մօրուքի դպչելով կը կատարուէին։

Ալարիկ մերժեց այս առաջարկութիւնը և յանդգնութիւնը այն ատիճան հատուց, որ Կլովիսի դեսպաններն ալ թշնամանեց։

Գաղղիացիք այս բարբարոսութեան վրայ բարկանալով զէնք առին, և երդում ըրին, որ մինչև իրենց Թագաւորին ու անոր դեսպաններուն եղած նախատանաց վրէժը չառնեն, մօրուքնին չի սափրեն։

Այս ուխտերնին պարապը չի հանեցին. Վ. խիզոմները յաղթուեցան. Ալարիկ պատերազմին մէջ մեռաւ. ու գաղղիացիք ալ յաղթող ելթ դառնալով մօրուքնին սափրեցին։

Վեցերորդ դարուն սկիզբը՝ մօրու-

իւր տունը հրաւիրեր՝ շատ մեծարանք և պատիւ ընելը է։ Այս ժամու չափ հոն հանդչելէն ետև, Գերապատիւ Ռաֆֆիորգը վերատին Ճամբայ ելեր և ժամը տասներկուքին Պրուսա մտեր է։ Մեծ ուրախութիւն քաղաքը Պրուսայի Ժողովրդեան, որոնց սերն ու համակրութիւնը արժանապէս գրաւած է իւր խոհեմ և խաղաղասէր կառավարութեամբը։

— Կայսերական անձնապահ զօրաց նախկին սպարապետ վեսեմափայլ Սելիմ փաշան կիրակի օրը մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ Պաթում երթալու համար, ուր 20,000 հոգի պիտի պատրաստէ Լազիստանի բնակիչներէն, որոնք կայսերական կառավարութենէն խնդրեցին ռուսաց դէմ զէնք առնել թէ որ պատերազմ բացուի։ Այս 20,000 կամաւոր զօրքերով և անցեալները Պաթում իրկուած կայսերական անձնապահ զօրքերով և պահեստի զինուորներով Պաթումի մէջ 35—40 հազար հոգիէ բաղկացեալ բանակ մը պիտի կազմուի ամենայն պատրաստութեամբ։ Այս բանակը Իրզրումի բանակին վրայ աւելցնելով, Ասիոյ այս կողմը 70—80 հազար հոգիէ բաղկացեալ բանակ մը պիտի գտնուի, որոնք՝ Պուլղարիսթանի մէջ պատերազմը սկսելուն պէս՝ ուր արդէն 160,000 հոգի կայ, անմիջապէս Կովկասի լեռները պիտի մտնեն, ուր Շամիլ պատրաստ է իւր ընկերներովը կայսերական զօրաց հետ միանալու։

— Աստիոյ տէրութեան կողմէն Աթէնքի նորընտիր դեսպան Պ. Բլէձ երկուշաբթի օրը Զրաղանի կայսերական պալատը գնաց և իւր հրաժարական քղջինը մատոյց Վեհափառ Թագաւորին։ Նոյնքան Բ. Դուռը երթալով բոլոր նախարարներուն և բարձրաստիճան պաշտօնակալներուն հրաժարական այցելութիւն ըրաւ։

— Կայսերական կառավարութեան կողմէն Եգիպտոս իրկուած հրամանին համեմատ՝ յիշեալ գաւառին կուսակալ Այդաս փաշան 3 կրկնայարկ, 4 ֆրկաթան, 2 քորվէթ, 1 կոլէթ մը և 2 շոգենաւ պիտի իրկէ, Կ. Պոլսոյ ցամաքային զօրքերով։ Հաւանական է, որ քանի մը օրէն հոս հասնին։

— Յունիս 16 թուով Փարիզէն կը գրեն։

« Կը հաստատեն, թէ այս միջոցին Դաղղիոյ և Անգլիոյ մէջ ապաստանեալ երեւելի Եհ զօրապետներէն մէկ քանին՝ մօտերս Տաճկաստան պիտի երթան Օսմանեան բանակին մէջ ծառայելու համար։ »

— Պերլինի Հէրալդը կ'ըսէ, թէ ամսոյս 9 ին Ռնտրայի մէջ պաշտօնեից ժողով մը եղեր է, որուն մէջ որոշուեր է ամենընդարձակ իշխանութիւն տալ Կ. Պոլսոյ անգլիական դեսպանին, միայն թէ Ռուսաց զօրքերուն Դանուբեան իշխանութիւնները մտնելը պատերազմի յայտարարութիւն չի պիտի համարուի։

— Տէրութեան բարձրագոյն ատենին անդամ Հէքիպ էֆէնտին՝ շաբաթ օրը Օսմանեան Լլոյդի շոգենաւով Օմիւռնիա գնաց, անցեալ շաբթու պատահած ցաւալի դէպքերուն վրայ քննութիւն ընելու։

— Օմիւռնէն հետեւեալը կը գրեն յունիս 18 թուով։

« Անցեալ շաբթուան ցաւալի անցքերէն անմիջապէս ետքը, Բարձրապատիւ Ալի փաշան ամեն պէտք եղած միջոցները տնօրինեց յանցաւորները ձեռք ձգելու համար։ Բայց կռիւը ընողներէն երեքը, մէկը Հունգարացի և երկուքը Իտալացի՝ որոնք եղեռնագործութեան հեղինակներն են կըսեն, իրենց բռնուելիքը հասկնալով փախեր են։ Տեսչութիւնը զանոնք փնտռելու ետևէ է։

— Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց Կ. Պոլսոյ գործակատար Պ. Մորչ՝ երէկ Լիվանի անուն պատերազմական քորվէթով մայրաքաղաքս հասաւ։

— Այս օրերս խօսք մը ելաւ, թէ անուանի Տէնպէնոքի լեհ զօրապետը Օսմանեան կայսեր ծառայելու առաջարկութիւն ըրեր է, թէ որ Ռուսիոյ հետ պատերազմ բացուի։ Յիշեալ զօրապետը Տէպա լրագրին նամակ մը գրելով այս լուրը սուտ հանեց. բայց միանգամայն կը ծանուցանէ, որ եթէ Վեհափառ Սուլթանը զինքը Կ. Պոլիս կանչէ, պատրաստ է անոր ծառայելու։

— Մալթայի լրագիրները կը ծանուցանեն, որ քորվէթ մը և շոգենաւ մը ալ աւելցեր է անգլիական նաւախումբին վրայ։

— Անցեալ հինգշաբթի Բանկալդիի կողմերը իտալացի դերձակ մը սպանուեցաւ։

— Ուրբաթ իրիկուն ալ Պէյօղլուի Տօղրու Լիոլին վրայ հունգարացի մը սպաննուեցաւ։ Ցեսչութիւնը այս եղեռնագործութեց հեղինակները փնտռելու ետևէ է։

— Ամառուան տաքերուն պատճառաւ անդգուշաբար ծովը մտնելու ցաւալի հետևանքները արդէն տեսնուիլ սկսան։

Անցեալ շաբթու Պալթա լիման զինուոր մը լուացուելու համար ծովը մտաւ ու խեղդուեցաւ։

Կիրակի իրիկուն ալ Նաւլը գաբուի կողմը 22 տարեկան յոյն երիտասարդ մը ըմպելիքէ պատճառեալ գլխոյն տաքութիւնը զովցնելու համար ծովը մտեր ու նոյնպէս խեղդուեր է։

— Յունիս 20 թուով Ֆիլիպէէն կը գրեն՝ մայրաքաղաքիս մէջ նոր հրատարակուած Արարատ Իսրայէլեան անուն հրէից լրագրին։

« Թունճա գետը սաստիկ անձրեւներու պատճառաւ առատանալով՝ բոլոր շրջակայ դաշտերը կոխեց։ Երկու օր ետքը ջուրերը քաշուելով՝ ահագին մեծութեամբ ողջ ձուկ մը մնաց ցամաքը, որն որ գետը նետելու համար 15 կտոր ընել պէտք եղաւ, և ամեն մէկ կտորը 10 հոգի հազիւ կրցան վերցնել։

« Մէկ բեռնակրին վերցուցած ծանրութեանը վրայ հաշուելով՝ այս հրէշին ծանրութիւնը 7500 հօխայի մօտ պիտի ըլլայ։

« Այս ձուկը կրող բեռնակիրները բաղմաթիւ հետաքրքիրներէն մարդ գըլուխ 10 փարայ առնելով՝ 18,724 ղուռուշ և 10 փարայ ժողվեցին։ »

— Սինկափորի Ռոսֆէր լրագիրը այս անգամ իւր 92 թուոյն մէջ Օսմանեան տերութեան մէջ գտնուած հայ ժողովրդեան թիւը կը հրատարակէ ազգասէր բարեկամի մը տուած ծանօթութեանը նայելով, որ ան ալ հոլանտացւոյ լրագիրներուն մէկէն քաղեր է։

Յիշեալ վիճակագրութեան մէջ Եւրոպական Տաճկաստանի Հայ ժողովրդեան թիւը 400,000 հոգի ըսուեր է և Ասիական Տաճկաստանինը 200,000 հոգի։ Այս վերջին թիւը յայտնի սխալ է։ Կերևի, որ 2,000,000 գրուելու տեղ, սխալմամբ 200,000 գրուեր է։

— Անցեալ ամսոյ 16/28 ին աւստրիական Լոյդի ընկերութեան քսաներորդ տարեկան ժողովը եղաւ Թրիէստի մէջ Կ. Պոլսոյ այժմեան դեսպան Պ. Պրուք սեպուհին նախագահութեամբը։

Այս ժողովին մէջ կարդացուած տեղեկագրին նայելով՝ Լոյդի ընկերութիւը օր ըստ օրէ մեծ յաջողութեամբ յառաջ կ'երթայ։ Ներկայ տարւոյս վերջը՝ ընկերութեան շոգենաւերուն թիւը 58 պիտի ըլլայ, որոնց ունեցած զօրութեան գումարը 9300 ձիու ուժի պիտի հասնի։

Այս ժողովին մէջ Թրիէստի մէջ Բրուսիոյ ընդհանուր հիւպատոս Պ. Լիւթերոթհ սեպուհը և ընկերութեան գլխաւոր գործակալներէն մէկը ըսին, թէ ընկերութեանը և այժմեան յառաջադիմութիւնը՝ Պ. Պրուք սեպուհին հանճարոյն ու գովելի ջանքին արդիւնքն են, ուստի և տեղեկագրին կարդացուելէն ետքը ընկերութիւնը իւր անսահման և անմոռանալի երախտագիտութիւնը յայտնեց անոր։

— Անչէ հիմա լուսանկար (տակէոթիպ) պատկերները միայն Թանագի (թէնէքէ) և Թուղթի վրայ կընտրեն (Թասվիր) շատին մէջ այսպէս նկարուած է։

Երբոր շատ ջանցաւ ընչացքներուն անհանգստութիւնը ամենը զգացին, ծայրերը կորտեցին ու քաւակուսի ըրին։ Կամաց կամաց աղէկ մը կարձեցաւ, կամահաճ մօտան անոնց հորիզոնական ձեւ մը տուաւ. բայց այս ձեւին յաջողութիւնը երկար չի տևեց։

Հաղիւ թէ իններորդ դարուն կէսը մնացեր էր, որ ընչացքները քաղրովին վերցեր էին։

Բայց ով անսովոր հակառակութիւն. ուրիշ շատ անմեղ նիւթերուն պէս մօրուքն ալ սկսաւ աշխարհականներուն ու եկեղեցականներուն մէջ տեղը կռուոյ նիւթ մը ըլլալ։ Երբոր աստանկ աշխարհականները իրենց մօրուքը կը սափրէին, եկեղեցականները յարմար դատեցին, որ իրենց մօրուքը խնամեն։

Այս նոր սովորութիւնը նաեւ վիճաբանութեան գլխաւոր նիւթ մը եղաւ Յունաց և Լատինացւոց եկեղեցականներուն մէջ։ Արեւելեան քահանաները՝ որ երեսնին կը սափրէին, նեղացան Արևմտեան քահանաներուն որ այն հին սովորութիւնը թողուցին։

Փոտիոս Կ. Պոլսոյ պատրիարքը 858 թուականին նղովք կարդայ Նիկողայոս պապին դէմ, որ անհոգութիւն ընելով չէր բռնադատեր Արեւմտեան քահանաները՝ որ երեսնին ածելն։

Բայց այս ալ արժանի է դիտնալու որ Փոտիոս ինքը ներքինի էր. ուստի զարմանք չէ անոր մօրուքի թշնամի ըլլալը։ Բայց աս ալ կայ, որ իր նղովքն ալ մտիկ ընող չի կար։

Տասներորդ դարուն սկիզբները՝ մօրուաւոր երեսներուն նոր նոյնն ծաղկեցաւ. և պատմութեանց մէջ Ռոպէռ Թագաւորին մօրուքին խօսքն ալ եղած է, որ խիստ երկայն ու ճերմակ է եղեր։ Կը պատմեն թէ պատերազմի մը օր, իր պահէն (զրաք) դուրս

թիւն տալ Կ. Պոլսոյ անգլիական դեսպանին, միայն թէ Ռուսաց զօրքերուն Դանուբեան իշխանութիւնները մտնելը պատերազմի յայտարարութիւն չի պիտի համարուի։

— Տէրութեան բարձրագոյն ատենին անդամ Հէքիպ էֆէնտին՝ շաբաթ օրը Օսմանեան Լլոյդի շոգենաւով Օմիւռնիա գնաց, անցեալ շաբթու պատահած ցաւալի դէպքերուն վրայ քննութիւն ընելու։

— Օմիւռնէն հետեւեալը կը գրեն յունիս 18 թուով։

« Անցեալ շաբթուան ցաւալի անցքերէն անմիջապէս ետքը, Բարձրապատիւ Ալի փաշան ամեն պէտք եղած միջոցները տնօրինեց յանցաւորները ձեռք ձգելու համար։ Բայց կռիւը ընողներէն երեքը, մէկը Հունգարացի և երկուքը Իտալացի՝ որոնք եղեռնագործութեան հեղինակներն են կըսեն, իրենց բռնուելիքը հասկնալով փախեր են։ Տեսչութիւնը զանոնք փնտռելու ետևէ է։

— Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց Կ. Պոլսոյ գործակատար Պ. Մորչ՝ երէկ Լիվանի անուն պատերազմական քորվէթով մայրաքաղաքս հասաւ։

— Այս օրերս խօսք մը ելաւ, թէ անուանի Տէնպէնոքի լեհ զօրապետը Օսմանեան կայսեր ծառայելու առաջարկութիւն ըրեր է, թէ որ Ռուսիոյ հետ պատերազմ բացուի։ Յիշեալ զօրապետը Տէպա լրագրին նամակ մը գրելով այս լուրը սուտ հանեց. բայց միանգամայն կը ծանուցանէ, որ եթէ Վեհափառ Սուլթանը զինքը Կ. Պոլիս կանչէ, պատրաստ է անոր ծառայելու։

— Մալթայի լրագիրները կը ծանուցանեն, որ քորվէթ մը և շոգենաւ մը ալ աւելցեր է անգլիական նաւախումբին վրայ։

— Անցեալ հինգշաբթի Բանկալդիի կողմերը իտալացի դերձակ մը սպանուեցաւ։

— Ուրբաթ իրիկուն ալ Պէյօղլուի Տօղրու Լիոլին վրայ հունգարացի մը սպաննուեցաւ։ Ցեսչութիւնը այս եղեռնագործութեց հեղինակները փնտռելու ետևէ է։

— Ամառուան տաքերուն պատճառաւ անզգուշաբար ծովը մտնելու ցաւալի հետևանքները արդէն տեսնուիլ սկսան։

Անցեալ շաբթու Պալթա լիման զինուոր մը լուացուելու համար ծովը մտաւ ու խեղդուեցաւ։

Կիրակի իրիկուն ալ Նաւլը գաբուի կողմը 22 տարեկան յոյն երիտասարդ մը ըմպելիքէ պատճառեալ գլխոյն տաքութիւնը զովցնելու համար ծովը մտեր ու նոյնպէս խեղդուեր է։

քը բոլորովին սափրելու մոլեգնութիւնը վերջապէս դադարեցաւ։ Սկսան ծնօտին (չէնեէ) ծայրը փունջ մը մազ ձգել նման անոր որ՝ հիմայ նոխաշ (պուք) կըսենք։

Քիչ մը ետքը մօրուքը կամաց կամաց բոլոր երեսը դրաւեց։ Վերի շրթունքը ելաւ, ու անկէ երեսին երկայնութեամբը տարածեցաւ։

Երբոր եօթներորդ դարը եկաւ, ամէն մարդ երկար մօրուք կը գործածէր, միայն եկեղեցականները այս աւրութիւնը չի յարմարեցան։ Ուստի պատկերհանները տգիտութիւններին կը յայտնեն այն հին ժամանակի մօրուքներուն վրայօք, երբոր Ե. Զ. և Է. երորդ դարերուն առաջնորդները, քահանաները ու վանականները փառաւոր մօրուքներով կը նկարեն։

Երբոր մօրուքը եկեղեցականներուն երեսէն աքսորուած էր, աշխարհական մարդիկ մանաւոր սէր մը կը ցուցընէին անոր։ Դան կ'երևայ թէ այն ժամանակի գաղղիացւոյ զեղխութիւնն ու պչրասիրութիւնը այն աստիճան հասած էր, որ մօրուքին ոսկեթել հիւսքով, մարգարիտով ու արծաթէ փոշիով կը զարդարէին։ Իրենց հին թագաւորներուն շատին արձաններուն մօրուքը այն կերպով զարդարուած էր։

Մեծն Կարոլոս կերևայ թէ մազերով ծածկուած երեսները չէր սիրեր, ինչու որ, Պենէվենտացւոյ այն պայմանով Կրիմոլդը դուքս տուաւ, որ Լոմ պարտացիքը պարտաւորէ մօրուքնին սափրելու։

Աւոր փոխարէն՝ մեծն Կարոլոս ընչացքներուն իրենց առջի շքեղութիւնը շնորհեց։ Օրինք խղդող մօրուքէն ազատելով՝ սկսան ծնօտին (չէնեէ) երկու կողմը ընդարձակիլ. ծայրերը սրեցին ու շատ չանցաւ մինչև կուրծքերը իջան։ Սինէացւոյ ընչացքներուն պէս։

Շառլ-ը-Հոլ (Կնտակ-Կարոլոս) իր ժամանակի չինուած կենդանագիրներուն (Թասվիր) շատին մէջ այսպէս նկարուած է։

Երբոր շատ ջանցաւ ընչացքներուն անհանգստութիւնը ամենը զգացին, ծայրերը կորտեցին ու քաւակուսի ըրին։ Կամաց կամաց աղէկ մը կարձեցաւ, կամահաճ մօտան անոնց հորիզոնական ձեւ մը տուաւ. բայց այս ձեւին յաջողութիւնը երկար չի տևեց։

Հաղիւ թէ իններորդ դարուն կէսը մնացեր էր, որ ընչացքները քաղրովին վերցեր էին։

Բայց ով անսովոր հակառակութիւն. ուրիշ շատ անմեղ նիւթերուն պէս մօրուքն ալ սկսաւ աշխարհականներուն ու եկեղեցականներուն մէջ տեղը կռուոյ նիւթ մը ըլլալ։ Երբոր աստանկ աշխարհականները իրենց մօրուքը կը սափրէին, եկեղեցականները յարմար դատեցին, որ իրենց մօրուքը խնամեն։

Այս նոր սովորութիւնը նաեւ վիճաբանութեան գլխաւոր նիւթ մը եղաւ Յունաց և Լատինացւոց եկեղեցականներուն մէջ։ Արեւելեան քահանաները՝ որ երեսնին կը սափրէին, նեղացան Արևմտեան քահանաներուն որ այն հին սովորութիւնը թողուցին։

Փոտիոս Կ. Պոլսոյ պատրիարքը 858 թուականին նղովք կարդայ Նիկողայոս պապին դէմ, որ անհոգութիւն ընելով չէր բռնադատեր Արեւմտեան քահանաները՝ որ երեսնին ածելն։

Բայց այս ալ արժանի է դիտնալու որ Փոտիոս ինքը ներքինի էր. ուստի զարմանք չէ անոր մօրուքի թշնամի ըլլալը։ Բայց աս ալ կայ, որ իր նղովքն ալ մտիկ ընող չի կար։

Տասներորդ դարուն սկիզբները՝ մօրուաւոր երեսներուն նոր նոյնն ծաղկեցաւ. և պատմութեանց մէջ Ռոպէռ Թագաւորին մօրուքին խօսքն ալ եղած է, որ խիստ երկայն ու ճերմակ է եղեր։ Կը պատմեն թէ պատերազմի մը օր, իր պահէն (զրաք) դուրս

թարմութեան պարտաւորութիւնն է։ Վէհափառ Կայսեր կենաց և փառաց երկարաւորութեանը համար գիշեր ցորեկ աղօթք ընելով կը զգաղիմք և կը փառաւորեմք։ Այս անգամ ալ բարութեամբ և ողորմութեամբ խոնարհ ծառանուդ ձեռքը շնորհուած Կայսերական Բարձրագոյն Հրովարտակը Ժողովով ընդունելով՝ ազգիս գլխաւորաց, հոգաբարձուաց, ժողովրդապետաց և Սինոդայի խորհուրդներուն ներկայութեանը բացինք և կարդացինք, և Բարձրագոյն հրամանին համեմատ ամենուն պատուիրեցինք, որ իւրաքանչիւր ոք հնազանդութեամբ ուշն դնէ, և ծանուցինք որ հակառակ վարուողները պէտք եղած պատիժը կրելու համար Բարձրագոյն Դուռը պիտի իմացնենք։ Այս օրուան ժամանակս խոնարհ ծառանդ և այս վաղմի հաւատարիմ ազգը շատ աւելի ուրախ ենք, և առաջուընէ աւելի ամէն տեսակ հանդիստութեան և հանգարտութեան մէջ կը գտնուինք։ Ինչպէս որ ծառայութեան պարտաւորութիւնն է, մենք մեծ ու պզտիկ գիշեր ցորեկ Վեհափառ Սուլթանին կենաց և կայսերական փառաց յարատեւութեանը աղօթելու կը պարապիմք, և շնորհակալութեան համար այս խոնարհ աղերսագիրս կը մատուցանենք։ Ձեր Վսեմութիւնը այսպէս գիտնալով, հրամանը ձերն է ըստ ամենայն մասին։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՍԿԶԲՈՒՆՔ ՍԵՂԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ *

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

Պատմական տեղեկութիւն հին եւ նոր դրամասեղանաց վրայ։

1. Նախնեաց սեղանաւորութիւնը — 2 Եւրոպայի դրամասեղանները — 3 Անգլիոյ դրամասեղանները — 4 Գերմանիոյ և Միացեալ Նահանգաց դրամասեղանները — 5 Պողոսոյ դրամասեղանները — 6 Այլ և այլ ազգաց դրամասեղաններ։

Շարունակութիւն 73 թուոյն։

2. Եւրոպայի մէջ հաստատուած հասարակաց դրամասեղաններուն ամենէն առաջինը Վենետիկի դրամասեղանն է, որ 1157 թուականին եղաւ։ Այսոր հաստատութիւնը կառավարութեան ձեռքը գտնձական միջոց մը եղաւ, իր սակաւոր կարօտութիւն աղատելու համար։ Վիզոլիս Մինքայիլ դուքսի ժամանակը՝ Վենետիկի հասարակապետութիւնը Արևելեան կայսրութեան դէմ ըրած երկարատև և բազմաձև պատերազմներուն պատճառաւ մեծ նեղութեան մէջ ինալով՝ հարուստ քաղաքացիներէն բռնի փոխատակ առաւ։ Այս փոխով՝ կառավարութիւնը՝ վերջը հասցէ (ռանդ) մը հաստատեց ու անոր վճարմանը համար ալ տերութեան երկիրներուն եկամուտը յատկացուց։ Անանկ որ, աս դրամասեղանը հաստատող առաջին բաժանորդները տերութեան պարտապանները (ալաճաքը) եղան, և անոր առաջին դրամագլուխն ալ՝ տերութենէն իրենց առնելիքը եղաւ։ Կառավարութիւնը իր առած տակին փոխարէն տուած անդորրագիրները՝ (ռբսիս) հարիւրին 4 շահ կը բերէին, որոնք հիմակու արժէտոմսակներուն պէս դրամի տեղ կառնէին ու կը տրուէին ու ձեռք ձեռք կը վաճառուէին։ Թէպէտ այս դրամասեղանին պինտ առջի վիճակին ու գործողութիւններուն վրայ սենոյգ ու մանրամասն տեղեկութիւններ չիկան, բայց 1587 ին կառավարութիւնը անոր սկզբնական սահմանադրութիւնը չափաւորեց հրովարտակով մը ու միանգամայն 5 միլիոն պոռֆէդ անոր պարտական գրուեցաւ, բայց առանց շահ վճարելու պայմանի։

Այս դրամասեղանին գործողութիւնները՝ իրմէ եռաբը հաստատուած աւանդի դրամասեղաններուն գրեթէ միևնոյնն էր։ Մասնաւոր մարդոյ դրամը աւանդ կառնէր ու իր հաշուեգրոյը (սէֆթէրէ) վրայ նոյն չափովը անոնց առնելիք կը բանար։ Այն առնելիքները եռաբը մէկ մարդէն մէկալը կանցնէր, հաշուեգրոյ վրայ հրամէշտ մը (սէսիոն) և փոխանցութիւն (թրանսֆէռ) մը կատարուելով։

Այս դրամասեղանին և մինչև ԺԷ. երորդ դարուն վերջը՝ ասոր օրինակովը հաստատուածներուն վրայօք դիտելու արժան գլխաւոր բան սա է, որ առանց շատը կամ ազգային կամ առանձին հասարակութեան մը (միւնիսիփալ) ձեռօք եղած հիմնարկութիւններ էին, մասնաւոր արտօնութիւններով կամ մենաւճառութիւններով (եքսքլիւզիւ) օժտուած, որոնց շնորհիւը՝ անոնց ամէն մէկը՝ առևտրական գործողութեանց որմէկը միայն իրենց կը սեփհականէր։ Դարձեալ, այս դրամասեղանները հաստատուած ժամանակը, անոնց գործածութեանը համար ալ մէյմէկ տեսակ շինծու (իտեալ) դրամ կը հաստատէին, որուն գինը ան փոխոխ և հասարակաբար բանուկ իրական դրամէն վեր կ'ելլար։ Դրամասեղանները՝ բոլոր իրենց առքն ու տուքը այն շինծու դրամովը կընէին, ու իրենց աշխատութեանը գլխաւոր վարձքը կը համարէին այն երկու տեսակ գրամին՝ իրարմէ ունեցած առաւելութեան գինը՝ (ագիո) ինչպէս որ եռաբերը ասոնց վրայօք պիտի խօսինք։

Հին դրամասեղանաց շատին ասանկ շինծու դրամ հաստատելէն յայտնի կերևայ, որ Եւրոպայի այն ժամանակի տերութիւններուն շատին մէջ՝ աւրուած դրամներուն ձեռքէն առուտուրը մեծ վնասներ ու նեղութիւններ կը կրեր։ և թէ կառավարութիւնները որչափ հոգողութիւն և հսկողութիւն ու արթնութիւն ընէին, օտար դրամոց իրենց երկիրը մտնալը չէին կրնար արգիլել։ Ուստի առուտուրին հաստատագոյն հիմ մը տալու համար այն տերութիւններուն շատը՝ իրենց դրամասեղաններուն շատին մէջ ասանկ մոռացածին դրամ մը գործածել սկսան, որ իրաք՝ գոյութիւն չունէր, անունով միայն կար ու հետևաբար ալ մաշելու, կտրտուելու, կամ որ և է կերպիւ խարդախուելու վտանգներէ ազատ էր։ Աւանդ տուողները երբոր իրենց ոսկի կամ արծաթ դրամը դրամասեղանները տանէին, բնականաբար անոնց մէջի զուտ մետաղին որքանութիւնը փորձելէն ու հասկնալէն ետու, զանոնք իրենց հնարած մը ոսցածին դրամին կը դարձնէին, և միշտ ալ ապահովելուս համար, ուռնոց յարգը՝ իրաք եղածէն քիչ մ'ալ վար կը բռնէին, ու անիկայ միւս բանուկ և իրական դրամներէն որոշելու համար սեղանադրամ (մենէ սը — պանք կամ պանքօ) կը կոչէին։

Կրնամ ըսել, որ այս հին աւանդի դրամասեղաններուն ամենէն մեծ օգուտը այս շինծու դրամներուն երևսէն էր, որ իրական դրամին տեղը դնելով՝ առևտրական գործողութիւններուն մէջ ապահովութիւն մը մտցուցին և որ քաղաքներուն մէջ որ կը գտնուիններ, միւսներուն ունեցածէն աւելի՝ անոնց վերաբերական վարկ մը վաստկցուցին։

Վենետիկի դրամասեղանը՝ մինչև 1797 տարեց, այսինքն մինչև նոյն իսկ հասարակապետութիւն կործանած ժամանակը՝ որ ըսելէ սկիզբէն մինչև վեց դարէն աւելի։

Թուականութեան կարգին նայելով՝ Վենետիկի դրամասեղանէն եռաբը Պարչէլօնի (Սպանիա) դրամասեղանը կուգայ, որ 1350 ի մօտերը կոտաբ վաճառականները հաստատեցին։ Այսոնք խիստ հաստատ արհեստակցութիւն (էսնաֆ) մը կը կազմէին, իրենց առևտրական գործառնութեանը վրայ սեղանաւորութիւնն ալ աւելցուցին, ասոր համար Արքունի Թագաւորէն հրովարտակ մը առին, որուն մէջ սա կարևոր պայմանը կար, որ ասոնք սեղանաւորութիւն չի պիտի կրնային ընել մինչև որ իրենց յանձնառութիւնները (անկամման) վճարելու կարող ըլլալնուն բաւական ապահովութիւն չի տային։

Յիսուն տարիի չափ եռաբը քաղաքին մեծերը դրամասեղան մը բացին, իրենց հասութագիրները (սեհիմ քեահասը) գրաւական դրին դրամասեղանին մէջ իրենց ունեցած ըստակին։ Այսպէս որովհետև այս հիմնարկութիւնը մասնաւոր նկարագիր մը չունեցաւ, աշխարհի մէջ մեծ համբաւ մ'ալ չունեցաւ, ուստի ասոր վրայ երկար չենք խօսիր։ միայն թէ ասիկայ աւանդի ու միանգամայն շրջաբերութեան * դրամասեղան մըն էր։

Տասնվ չորս երորդ դարուն վերջերը Ռէնովայի դրամասեղանը սահմանուեցաւ ու կէս մ'ալ կազմուեցաւ։ բայց իր կատարեալ հաստատութիւնը և գործի սկսելը՝ 1407 ին եղաւ։ Այսոր ալ հաստատուելուն պատճառը՝ Վենետիկի դրամասեղանին պէս կառավարութեան կարօտութիւնն էր։ Հասարակապետութիւնը Արևելքի և Արևմուտքի կայսերութեանց դէմ ըրած և ընելիք պատերազմներուն պատճառաւ՝ հասարակութենէն փոխ առած մեծամեծ գումարները հասցնելի դարձընելով՝ անուամբ և եթ դրամագլուխ մը կազմեց ու անով այս դրամասեղանը հաստատեց։ Այս դրամասեղանին անունը՝ սուրբ Գէորգի դրամասեղան ըսուեցաւ և անոր տեսչութիւնն ալ բաժանորդներուն մէջէն ութը հոգիի յանձնուեցաւ։ Բաժանորդները իրենց առնելիքը ապահովցնելու համար Բօրսիքայի կղզին ու հասարակապետութեան վիճակին ինկած ուրիշ քանի մը ստացուածք գրաւ առին։ Այս դրամասեղանն ալ Վենետիկինին վրայ օրինակուած ըլլալուն, աս ալ աւանդառաւ ու միւսին պէս աւանդ տուողներուն հաշուոյն համար վճարք կատարեց. նմանապէս աս ալ իրեն մասնաւոր դրամ մը ունեցաւ, որ հարիւրին գրեթէ 15 բանուկ իրական դրամէն վեր էր։ Սակայն քաղաքական ու օտար պատերազմները՝ որ յաճախ այս դժբաղդ հասարակութիւնը խռովելով զանիկայ շարունակ փոխ առնելու պարտաւորեցին, ու սուրբ Գէորգի դրամասեղանն ալ այս գործերուն մէջ այնքան գլխանուեցաւ, որ առաւել կըրնանք զանիկայ կառավարութեան փոխ տալու համար հաստատուած դրամասեղան մը համարել, քան թէ բուն իսկ առևտրական հիմնարկութիւն մը։ 1740 ին Աւստրիացիներէն կողոպտուելով սուրբ Գէորգի դրամասեղանը իր վաճարքը առկախեց (սիւսփանսա) բայց իր առուտուրին մէջ գործածած շինծու դրամը տակաւին շարունակեցաւ, միայն անունը փոխուեցաւ ու սեղանարթէ (վալութա տի պանքօ) ըսուելու տեղը՝ օրինաւոր արթէ (վալութա տի բէնէֆսօ) ըսուեցաւ։ Դարձեալ յիսունը չորս տարի եռաբը (1800) երբոր Դաղլիացիք Ռէնովայի մէջ պաշարուած էին, դրամասեղանին գանձերը առին զօրաց ամամականները տուին. նոյն ժամանակէն դրամասեղանին յաջող վիճակը դադարեցաւ և ալ անկից եռաբը իրբր դրամի աւանդատուն գործածուած չէ. և թէպէտ քաղաքին եկամտիցը մէկ մասը անոր բաժանորդներուն շահը վճարելու կապուած է, բայց և այնպէս, մեծ բան մը շահած չունի, համեմատութեամբ այն յափշտակութեանցը որ անոր վրայ կատարուեցան։

Մնայելը հետևելոյ։

Օ. Բ.

* Շրջաբերութեան դրամասեղան կուտին այն հիմնարկութիւնները՝ որ սեղանատերկակ կը հատուին ու հասարակութեան մէջ կը պտըտցնեն և այն հաստատած սեղանատերկակներուն գումարն ալ սեղանաւորութեան լեզուով դրաբերութիւն կըսուի։

ձգեր էր, որ իր զինուորները թշնամւոյն հետ իրար խառնուած ժամանակնին զինքը աղէկ մը ճանչնալու կարող ըլլան։ Այն մօրուքը անոնց իբր թէ հաւաքման կեդրոն մը պիտի ըլլար։

Մօրուքի համար Դաղլիացւոց սէրը օր՝ օրի հաստատուելով, անոնք զայն հաղարումէկ այլակերպութիւններու մտցուցին, ամէն նոր տարի իր հետ նոր տօպա մը կը բերեր, և ամէն նոր տօպա ալ իրեն բարեխօսներ ու չարախօսներ կը յարուցանէր։

Հենրիկոս առաջինին օրովը՝ մազերը, մօրուքները ու ընչացքը անանկ կտրուած էին, որ ժամանակի տօպամէներուն երեսը ջրվէժներու պէս աստիճան աստիճան էր։

Մազերը հարթած ու բոլորաձեւ կտրած՝ ականջին սահմանէն չէին անցներ. ասիկայ առաջին աստիճանն էր։

Ընչացքները դէպի վար կախուած երկրորդ աստիճանն էր։

Ու ծնօտին երկայն ու սրածայր մօրուքն ալ՝ երրորդ աստիճանը կը կազմէր։

ԺԱ. դարուն երեւելի անձանց շատին մականունը իրենց մօրուքէն առնուած է։ Այս կարգէն են Մօրուաւոր—Յէօֆռօան (Յէօֆռօա—լը—պատպիւ) գեղամօրուք Պոտուէնը (Պոտուէն ալա պէլ պառպ) և այլք։

Կերեւայ թէ Նորմանտիայի դուքսերէն Գուլիէլմոս յաղթականը մօրուքներուն ոմերիմ թշնամին էր։

Լրբոր Ընդղլոյ ամբոխին տիրացաւ հրովարտակ մը հանեց, որով բոլոր Ընդղլացւոց մօրուքները ջարդուբուրդ ելան։ Կուզեմ կ'ըսեր աւրել այն խորութիւնը որ քսան թել մազ պիտի կրնայ հաստատել իմ հին ու նոր հպատակներուս մէջ տեղը։

Ընտարակոյս ասկէ սկիզբ առած պիտի ըլլայ այն առածը որ կըսէ, թէ «Նորմանները բաղդէն արտօնագիր (պէռադ) առածեն Ընդղլացւոց մօրուքը սափրելու։»

Այս դարուն մէջ Գրիգորիոս եօթներորդ պապն ալ մահու չափ թշնամի էր մօրուաւոր ծնօտներու, ուստի այս ալ Փոտիոսի կարգը կը դասենք։

Լրբոր երկոտասաններորդ դարը եկաւ, Դաղլիոյ մէջ դեռ մօրուքը կը տիրէր. բայց քիչ մը իր առջի յարգը կորսնցուցեր էր։

Այս դարուս մէջ ալ նախ բոլորաձեւ մօրուքները երեւան ելան, յետոյ նոխազաձեւները և այս տօպան կէս դարու մօտ քշեց։

1149 ին Լուտովիկոս Լրիտասարդին օրովը մօրուքը բոլորովին կտրուեցաւ. այսու ամենայնիւ խոզանակաձեւ (ֆրչայ) ընչացքները տակաւին քիչ մը ժամանակ քշեցին, յետոյ անոնք ալ վերցան։

Տասներկուերորդ դարը վերջացած ժամանակը՝ բոլոր երեսները վարսած (թրաշը) էին։

Վանականներն ու եկեղեցականներն ալ իրենց ժամանակին ախորժակին յարմարեցան։ Մօրուքներուն այսպէս բոլորովին խափանելէն 'ի վեր դարմը անցեր էր առանց մէկը ելլելու, որ անոնց պաշտպանութիւն ընելու համարձակի։

1304 ին Նօտարութեան (մէհկէմէ քեաթիպի) գործը այնքան անշահ բան մըն էր, որ նօտարները իրենց արհեստին վրայ սափրչութիւնն ալ աւելցուցին։

Բայց Փիլիպոս—Գեղեցիկը հրովարտակով մը անոնց այս արտօնութիւնը արգիլեց, խորհելով՝ որ շատ անյարմար բան էր, դերդատաններուն գաղտնեացը և պայմաններուն աւանդապահութիւնն ու սափրիչութեան արհեստը միացընելը, որով ամէն տեղ կրնային մնալ։

Մնայելը հետևելոյ։

ԽՄԲԱԳԻՐ=ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻԹԻՄՃԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ց. ՄԻՒՀԷՆՏԻՍԵԱՆ